

Kallimaks kui kullakoormad

Maret Kaik

Ehk on teile Tallinna tänavail vastu juhtunud päkapikumõõtu koolilaps, kirsipunane tutt ehtimas sinist vormimütsi. Palju neid kõndimas pole, sest mullu loodud Fontese erakooli kahes esimese klassis kokku käib umbes tavaklassijagu õpilasi.

Klassijuhatajate Airi Metspalu ja Ly Reintamiga rääkisime kooliaasta bakul septembrikuus ja kevadel jälle. Airi on kaheksateist aastat pedagoog olnud, Ly töötanud kümmekond aastat lasteaias ja teist samapalju koolis. Hoolimata pikast talvest ja vitamiinivaegusest on õpetajate tööohin kasvanud: kadunud on algusaja kõhedus, tagasiside — laste areng on olnud lausa fantastiline.

Väike klass

on eeldus ja eesmärk. Pea iga lapsevanem põhjendas erakooli eelistust lapse võimalusega õppida väikeses kollektiivis. Laulva revolutsiooni põlvkonna lapsed on elukohajärgses koolis vaat et neljakümnekesi ühte klassituppa surutud. Kohanemisvõimelisem sobitab end kiiresti raamidesse, et heakskiitu pälvida, on viieline ja pailaps — pugeja mõne kaaslase meelest. Isepäine satub koolikorraga konflikti. Tundlik ja ebalev, õrna närvikavaga laps võib nii suures seltskonnas kaotada viimse kui pidepunkti. Valida

on halva ja halva vahel.

Väikeses klassis jääb õpetajal jaksu jälgida ja julgustada iga lapse loomupärast arengut: võrreldes kooliprogrammi, klassi taseme ja lapse enese lähteoskustega. Üks tuleb ju kooli lasteaiast, kus silmatorkavamad konarused juba lihvi saanud, teine, kodune, on harjunud välja ütleva just seda, mida sülg suhu toob. Üks loeb pakse juturaamatuid, teine tunneb hädavaevalt tähti.

Kui laps teeb edusamme — kas või kuutaguse iseendaga võrreldes — on kõik korras, ta on õigel teel. Esimene aasta ei õpi ta hinnetele, vaid õpib õppima. Ja

kevadeks valitses niisugune vaikus ja töömeeleolu, et lausa nauding oli tundi anda, on õpetajad rahul.

Septembrikuus jutustanud üks mehehakatist kodu, kuidas ta vahetunnis rulluiskudega sõidab ja basseinis ujumas käib. Poisi veenev jutt pettis lihase emagi ära. “Seesuguseid võimalusi ei ole siiski ka meil,” naeravad Airi ja Ly. Ent enamikul pole säherdust pöörast luulelendu. Lapse fantaasia tuleb lahti päästa. See ongi üsna hästi õnnestunud, kui mõelda, kui kinni olid lapsed esiotsa loetud tekstis ja kuidas julgevad nüüd jutustada.

Fontese erakooli poistest kasvavad džentelmenid. Paraku on väikesi tüdrukuid, keda kaitsta ja hoida üksjagu vähem kui poisse.

Kristjan Lepa fotod

Iga laps on oma nägu. Koolivorm ei sega seda märkamast, vaid aitab luua omakoolitunnet.

Igaüks on tubli ja andekas

See on põhipostulaat. Õige ala tuleb vaid üles leida. Mõne lapse keelevaist, matemaatikahuvi või joonistusoskus on juba ilmsiks tulnud, teise sügavused alles avastamisjärgus. Fontese koolis on veidi rohkem võimalusi otsida.

Lisaks tavalisele kooliprogrammile õpitakse kohe esimesest klassist peale inglise keelt ja arvutit, viimast esialgu näpuotsaga, et mitte silmi väsitada. Peotantsutunnid on aidanud avaneda kahel tantsulapsel, kes võiksid tippugi jõuda. Tantsuõpetaja Kuno Kütseni hinnangul leiab ehk sajast ühe nii andeka lapse.

Neljandast klassist algab majanduskoolitus üsna lapsepärases rüüs: mis riigis mis-sugune maksevahend käibib ning et niisama, ilma töö ja vaevata, raha ei tule. Et laps ei noriks vanematelt valimata kõike pilkupüüdvat.

Tavakool väärtustab eelkõige teadmisi. Inimene on keeruline, kui tundekeeled puutumata jäävad, võib tasakaal kõikuma lüüa. Seepärast on nii Airi Metspalu kui ka Ly Reintam lausa vaimustuses Rutt Ridbecki muusikatundidest. Neis joonistatakse peopessa-püütud-linnu-tunnet ja kuulatakse Griegi, Mozartit ja Pärti — et muusika mõju jällegi värvides väljendada. Eesti hümn, muuseas, olevat seitsmeaastaste lemmiklaul.

Püüa sa lapsele selgeks teha, et kommipaberit maha ei visata — kui tänavad ja

teeääred on paksult prahti täis. Või et vanemale inimesele pakutakse bussis istet — kui kõbusad keskealised jooksevad üksteist või jalust maha, et vallutada vaba plats. Aja märgid, mis parata.

Kõige kiuste on kombeõpetus koolis aukohal — kuskilt otsast tuleb ka väärtushinnanguid muutama hakata. Kahheldatud, nikeldatud ja säravpuhas WC — nõnda, et pildidki seinale passivad — võib pahviks lüüa suure kooli lapse, kes päev otsa häda kannatab, ainult et käimlaõudusest hoiduda. Fonteses kooliteed alustajatele on piinlikult korras WC enesestmõistetav. Nagu seegi, et praadi süüakse noa ja kahvliga ja mitte kõvera supilusikaga plekk-kausist. Et tuppa tulles võtab poisterahvas mütsi peast, laseb tüdruku enda ees uksest sisse ja pakub tänaval käies daamile ohutumat poolt.

Koolipäeva hommikul annab õpetaja lapsele terekäe pihku. Päril, kuidas elu on läinud — kui näiteks nädalavahetusel pole kohtunud. Pikk loeng tunduks võõrastav — loomulikult ja natukehaaval kinnistatakse käitumistavasid. Suurte kombel kätlemine hakkas algul nii mõnelegi koolijütsile nõnda meeldima, et tuli meelde tuletada: täiskasvanu on see, kes lapsele terekätt pakub.

Nüüd linnas käies ei haju tähelepanu enam auto-ohule ega omavahelisele kraaklemisele. Ära tee häbi emale-isale, perekonnanimele, oma koolile — võibolla on mõne meelest see reegel ajast ja arust, kuid lapsed on selle omaks võtnud. Õppekäigud koolist välja töötavad huvita-

vat — see kogemus on kaasa toodud teatrist ja loodusmuuseumist, uisutamast Šnelli tiigil, Toompea lossist ja Rocca al Marest... Et seitsmeaastane suudab terve tunni kuulata raekoja giidi juttu ja pärast olulise veel paberile joonistada, üllatas isegi kogenud pedagooge. Peaasi, et oleks haarav.

Müts ei ole mehe mõõdupuu

Parema pinali, pusa või jopega uhkustamist tuli tavalises koolis rohkemgi ette. Väga võimalik, et oma osa mängib siin koolivorm. Mis kellelgi seljas on, sellele tähelepanu ei pöörata. Hoopis tähtsam, et pea oleks korralikult kammitud. Muu on ühtmoodi: tumesinine kampsun, poistel viigipüksid ja kõikidel kingad jalas — tossudes koolis ei käida.

Fontese punase tutiga või Prantsuse lütseumi vormimütsi kõrval võiks igal koolil olla vähemalt mingigi tunnusmärk. See kaotab anonüümsuse ja kohustab last end igal pool jälgima. Piisab ühest vääratusest, kui juba üldistatakse: teie kooli lapsed ei mõista käituda. Tööle hakkaks sotsiaalne kontrollimehhanism, mis praegu on paraku esindatud ainult kõrvalkorteriga igavleva pensionäriaga.

Lapse väärtushinnanguid kujundavad eelkõige perekond ja õpetaja. Airi Metspalu: "Olen kohanud vanemaid, kes ei oska öelda, et tolle poisil on hele pea või tüdrukul suured sõstrasilmad. Kui

nime ei teata, on nende meelest lapse viisiitkaart... kallis jope. Mida siis lapseltki oodata? Õnneks pole vähemalt esimese aastaga meie koolis asjad esmatahtsaks saanud. Lapsed hindavad hoopis seda, kui teine on midagi põnevat kuulnud või reisisides näinud. Ja raamatuid.”

Seegi ei tule teleka(mängu)ajastul ilma suunamiseta. Kooli võetakse kaasa uusi raamatuid ning ka vanu ja armsaid, sest toimuvad raamatu tutvustamise tunnid. Vahetevahel tuuakse raamat ühes lihtsalt niisama. Ühtäkki selgub, et teine ja kolmaski laps on raamatu läbi lugenud. Mis siis veel sellest rääkida, kui õpetaja välja näitab, mis raamat talle meeldib. Isegi Indrek, lootusetu arvutifänn, aktsepteerib praeguseks raamatuid, küll veidi teistsuguseid: populaarteaduslikke ja enamikule raskeid.

Ega koolist jõuluringiks saadud Lehte Hainsalu “Pikurilligi” veel igauhele jõukohane olnud. Mõni ema pidi — ise pisaratega võideldes — selle haige poisi loo oma lapsele ette lugema.

Kool tahab raamatukinke edaspidigi teha. Ja tuleval aastal pikapäevärühma väikse raamatukogu hankida, et tekiks lugemisharjumus.

Oma maja

Fontese koolil praegu veel pole. Ent liiklustiheda Liivalaia tänava suurhoones liftiga sõitev laps ei oskagi unistada punase katusega kollasest koolimajast: tema koolikogemus algab just siit.

Tuleval aastal ronib ta viienda asemel kolmandale korrusele — kuni vanalinna rendimaja korda saab. Esimesel poolaastal käib lapsevanem vastas, kuni koolitee ohutuks harjunud. Välitundide

Kas parema, vasaku või kahe käega korraga? Peoasi, et paberile saab see, mida tunned.

tarvis on kooli asukoht hea küll, kesklinna huviväärsused kõik käe-jala juures.

Räägime rahast ka

Ly Reintam: “Mind solvab küll, kui teatakse ainult seda, et oled sellest viieteisttuhandeliset koolist.”

Airi Metspalu: “Mõni pere hangib selle raha eest uhke diivani, teine annab lapsele hariduse — mida keegi väärtustab.”

Kõik on suhteline. Erakool pole nende perede mängumaa, kes ei suuda üüri maksta. Näiteks, kus lapsed on üksikvanema kasvatada — ja poolikus peres kasvab meil 65 protsenti lastest, ütleb mullune statistikaraamat.

Ent arusaam, nagu oleks Fontese kool uusrikaste võsukeste kogunemiskoht, kujunes suuresti välja tänu silte kleepivale ajakirjandusele. Vanavanemad, tädid, teinekord kogu suguselts klappis raha, et laps saaks õppida väikeses klassis. Lapsi käib Arukülalt ja Lagedilt. Kooliraha makstakse kolmes jaos, mitte kõik korraga. Ning selle raha eest tuleb kooli hankida viimne kui vidin — kardinapuuni välja.

Kas tänu õppemaksule — või on põhjus ja tagajärg hoopis teisi teid pidi seotud —, igatahes on vanemad lapse käekäigust vägagi huvitatud. Käivad koolis maad kuulamas ja vaevavad end vabatahtlikult küsimustikuga, mida järgmisel õppeaastal paremini teha. Lootusetut hoolimatust — kuni lehkava kasimatuseni välja, mis koolidest kaugeltki kadunud pole — siin muidugi ei kohta. Laps, vanem ja õpetaja pingutavad ühes suunas.

Mullu võeti lapsed kooli põhimõttel: kes ees, see mees. Sai nimekiri täis, aga rohkem kui 17 last lihtsalt klassi ei mahu, tõmmati kriips alla. Ka tänavu märtsis ootas süvakooli katseteks treenitud lapsi lõõgastav üllatus: ei mingit etteütlust ega mitme tundmatuga võrrandit. Pelgalt vestlus.

Kooliküpsust näitas see ometi ning seekord oli sõel möödapääsmatu: tung kooli oli nõnda suur, et otsustati kahe asemel vastu võtta kolm klassitäit lapsi.

Kool on lapse jaoks

Isiksuse arengut soosiv klassikaline haridus, mida väike klass võimaldab, on praegusaja optimaalne lahendus, on Airi Metspalu ja Ly Reintam ühel meelel.

Need vähesed sündinud pedagoogid, kes kõige kiuste on meie koolidesse jäänud, ei jõua kasvatada tervet koolitäit lapsi.

Kõiksugu vabakoolid võivad küll sisukad olla, aga me pole nendeks veel valmis. Nad nõuavad väljapeetud filosoofiat — esimesest klassist keskkooli lõpuni. Ja kust leida küpseid ja ennastohverdavaid õpetajaisiksusi?

Iga meele ja mehine katse luua omanäoline ja lapsesõbralik kool rikastab hariduspilti. (Õigem oleks vahest rääkida naiselikust katsest, on ju näiteks Fontese kooli direktor Tea Varrak ja Vanalinna hariduskolleegiumi juht Kersti Nigesen.) Igatahes peaks võrdlus panema teisigi pingutama — märkamaks last kui isiksust.

Silmad kinni, kuulatakse laulutunnis linnulaulu ja Mozartit, et siis muusikaelamus värvidesse valada.